

Föredrag vid Wärmlands rösträttsförenings fjärde årsmöte i Kristinehamn Sön...

Hedlund, Henrik

53 E d Br.



Polit
Rätt
(M)
6

Riksdagsmannen

Henr. Hedlunds föredrag

vid

Wärmlands Röstningsförenings fjärde årsmöte

i **Kristinehamn**

Söndagen den 26 Juni 1892.



Jag vill till att börja med återkalla i minnet en notis, som äfter de senaste valen till Andra kammaren gick genom svenska prässen: i en liten socken i Halland vid namn Dagsås hade vid valet visats en märkvärdig lifaktighet, i det ej mindre än 100 proc., äller alla de röstägande, deltagit i detsamma. Äfven i utlandet, där man är vida mer politiskt inträsserad än i Sverige, anses det mycket vackert att få procenten af valdeltagande upp till 90 och det skulle därför tyckas som Dagsås-resultatet vore ovanligt vackert.

Men det var inte svårt att få de röstberättigade i Dagsås mangrant till valurnan, ty — de utgjorde blott 6 personer, ehuru socknen hade 444 invånare. Om man tager antalet vuxna män af dessa till $\frac{1}{5}$, hade socknen sålunda c:a 90 myndige män äller, kvinnorna äfven inberäknade, 190—200 till myndighetsåldern hunna personer. För alla dessa skulle de 6 styra och ställa.



1892

Man skulle kunna säga att vid riksdagsmannavalen höljer vår svenska stat folkets hela massa liksom i en dimma, ur hvilken blott några få toppar sticka upp och sola sig i rösträttens ljus. Men omvänt blir förhållandet äfteråt, då de af det röstägande fåtalet stiftade lagarne skola tillämpas och de af det samma pålagda skatterna skola utkrävas. Det förut tomma intet blir då så godt som det hela: de 6 röstberättigade i Dagsås skulle ensamma inte inbringa många slantar i statskassan; det mästa får kronan taga af de många som förut doldes i dimman.

Detta exempel ger ett uttryck för det allmänna läget.

Jag skall vidare återkalla i minnet de hufvudsakliga siffror vi i fråga om rösträtten ha att röra oss med; dessa siffror äro så betecknande, att hvarje för rösträttsfrågan inträdd person borde lära sig dem utantill, och i synnerhet borde de utgöra den stående inledningen till hvarje rösträttsföredrag.

Vår Första kammare tillsättes af den förmögnaste 25:delen af Sverges vuxna manliga befolkning; valrätten till den samma är visserligen vida mer utsträckt, men tack vare fyrskalan kan det öfvervägande flertalet ej i någon mån invärka på valet. Mäst inskränkt är dock valbarheten, den tillhör blott den rikaste hundradelen af Sverges myndige män.

Till Andra kammaren finnas ungefär 300,000 valmän. Genom streckets sänkning till jämnhöjd med det kommunala rösträttsstrecket skulle de ökas med 150,000; genom det vid årets riksdag af konstitutionsutskottet tillstyrkta och af Andra kammaren bifallna, men af Första kammaren afslagna sänkingsförslaget skulle ökningen åter



blott uppgå till c:a 125,000. Således skulle äfven äfter dessa reformer 7- à 800,000 af landets myndige män fortfarande stå utan rösträtt.

En inblick i huru ensidigt vår Andra kammare nu är sammansatt få vi genom att äfterforska, af hvilka befolkningsselement dessa 300,000 valberättigade bestå. Den alldeles öfvervägande massan af dem, 195,000, utgöres af gods- och hemmansägare, medan 9,000 af samma samhällsgrupp sakna politisk, men äga kommunal rösträtt, och blott ett ringa fåtal äro alldeles uteslutna från rösträtt. Af arbetarne åter äro blott 20,000 politiskt och 100,000 kommunalt röstberättigade, medan det öfverväldigande flertalet af de 7-800,000, hvilka hvarken hafva politisk eller kommunal rösträtt, tillhöra denna samhällsklass.

Af dessa siffror framgår, att hemmansägaregruppen har det öfvervägande inflytandet på kammarens sammansättning, medan arbetsklassen, den ojämförligt talrikaste delen af rikets befolkning, är nästan fullständigt utesluten.

Jämfördt med andra land står Sverge som bekant ytterst lågt på rösträttsskalan. För närvarande stå blott två land, Belgien och Ungarn, under oss, men det förstnämnda bereder sig just nu till en rösträttsreform, som skall flytta det högt upp på skalan. Sedan skola vi stå näst lägst, medan vi långt öfver oss ha stater sådana som Italien, Spanien, Portugal och Grekland, hvilka länder vi med rätta anse stå långt under oss i folkbildning och politisk sans.

När 800-kronorsstrecket infördes vid representationsreformen 1865, gick det jämförelsevis lätt igenom, och från de utestängde förnams intet knot. Hvarför har då rösträttsfrågan sedermera blifvit så brännande?

Orsaken är att ett nytt släktled vuxit upp, som af lätt förklarliga skäl är mycket olikt det då lefvande. 1865 fanns ingen sammanslutning bland arbetarne. Först i slutet af 1860-talet började arbetarföreningar uppstå i Sverges städer. Dessa voro väl ej politiskt anlagda, men utträttade genom sin värksamhet på bildningens m. fl. områden mycket godt, äfven för arbetarnes vakenhet. De aflöstes af 100:mannaföreningarna, dessa sjukkassor, som nu sprida sitt välsignelserika nät öfver hela landet. Genom dem lärde arbetarne sig organisationsförmåga och förmåga att förvalta pengar för gemensam räkning. Nästa steg var nykterhetsrörelsen. De hundratusentals kr., som förr offrats på krogen, blefvo nu använda på trefligare hem, läsning och förädlade nöjen. Diskussionerna öfver nykterhetsfrågorna värkade uppfostrande på arbetarne, och genom den spridning nykterhetsrörelsen erhöll äfven på landsbygden fick den mer genomgripande betydelse än de föregående rörelserna. Äfter den har kommit fackföreningsrörelsen — sammanslutningen af arbetare inom samma yrke — som ännu är i sin början och som åsyftar höjning af arbetarnes materiella vilkor, särskildt genom bättre aflöning och kortare arbetstid.

Sammanfattar man detta, måste man medge, att inom ingen annan svensk samhällsklass har på så kort tid förekommit en sådan andlig utveckling som bland arbetarne. Dessa ha därför skäl att med själfkänsla, fast utan förhäfvelse, se tillbaka på de flydda 20 åren.

En annan faktor i den hastiga utvecklingen är folkskolan, som utträdde ur sitt första, mycket ofullständiga skede först i slutet af 1850- och början af 1860-talet. Den åldersklass, som då först fick åtnjuta

dess förbättrade undervisning, är just den, som nu nått sin medelålder och trädt in i arbetet för allmänna angelägenheter.

En viktig faktor är ytterligare den rika litteratur af billiga skrifter och talrika tidningar, som under dessa år uppstått och hvars värkan ej kan nog uppskattas.

De män, som nu bilda folkets massa, äro därför helt andra än för 25 år sedan med hänsyn till politisk mognad och vakenhet.

Det är då ej underligt att de mera klar-synte äfven inom Första kammaren bli betänksamme inför krafvet på utsträckt rösträtt. Stort uppseende väckte vid 1891 års riksdag den konservative lands-höfding Bergströms uppträdande för stretchets sänkning. Än märkligare är att biskop Billing, som då häftigast uppträdde mot hr Bergström, nu känner att Ragnarök stundar för fåtalsväldet och i år medgifvit rösträttens utsträckning, ehuru mot garantier i s. k. mindretalsval, genom hvilka det är hans mening att söka bibehålla makten hos fåtalet.

För lite hvar borde det vara klart att den nuvarande ställningen ej *får* bibehållas såsom *orättfärdig* och ej *kan* bibehållas såsom *oklok*. Den är orättfärdig, ty, då medborgare dela samma lott i afseende på bördor och skyldigheter, böra de ock äga samma politiska inflytande. Hittills har det orättfärdiga tillståndet fått äga bestånd, liksom en växel kan ligga oinlöst, så länge den inte presenteras, men när fordringsägarna göra sin rätt gällande, måste den betalas.

Det vore också en åtgärd af statskloket att ge åter. Det säges att vissa träds rötter nå så långt som deras krona sträcker sig. På samma sätt, om en representation blott har sina rötter i ett fåtal af folket, öfver-

skyggar den också endast eller åtminstone företrädesvis dess inträsen, ty en hvar känner bäst sina egna angelägenheter och tillgodoser mäst sina egna behof. Men om representationen finge utbreda sina rötter till folkets alla lager, då skulle den också skänka lika skydd åt dem alla.

Det är farligt om mäktiga rörelser uppstå utanför riksdagen, utestängda från den samma men omfattade af folkets kärlek. Ett exempel på hvart ett streckbegränsadt fätalsvälde i strid mot folkets önskningsleder är 1848 års franska revolution. Och i våra dagars oväderscentrum, Belgien, darrar fätalsrepresentationen på sina grundvalar och de mäktiga folkrörelserna gå sin väg fram utanför den. Dithän är det väl långt i vårt land, men dit kan det gå, om ett osundt fätalsvälde får florera.

För egen del har jag länge hyst betänkligheter mot *allmän rösträtt*, men jag har nödgats uppgifva dem. Dock skulle jag helst se att ökningen af de röstberättigades antal skedde äfter hand. Det är liksom när man tömmer vatten ur ett fullt kärl i ett annat: om man hastigt stjälpur det förra öfver det senare, uppstår häftigt vågsvall i detta och en del vatten spilles ut; håller man åter vattnet varsamt öfver ur det ena i det andra, undvikas bådadera. Men samtidigt måste vi med styrka hålla på slutmålet: *allmän rösträtt så snart som möjligt*, hvarvid vi ha att vänta att de, som först insläppas i representationen, bidraga att snarare öppna dörren för de ännu utestängda.

Allmän rösträtt måste af flere skäl bli vår lösen. Det gäller först och främst att rösträttskrafvet blir så starkt, att de konservativa förstå ställningens ohållbarhet. Men lika litet som man på representationsreformens tid kunde vinna något allmänt

inträse för bruksägarnes, läkarnes, professorernas m. fl. rösträtt inom ständsrepresentationen, lika litet kan man hoppas att väcka allas deltagande för en sänkning af strecket. Endast ropet "bort med stånden" vann då den allmänna opinionen för sig; på samma sätt kan nu blott ropet "*bort med strecket*" samla folkets massa kring sig. Icke ens bland industriarbetarne, hvilkas flertal genom streckets sänkning skulle vinna tillträde till representationen, finner man något inträse för annat än allmän rösträtt. Icke underligt. De hafva ju fäder, bröder, vänner bland dem, som ett nytt, lägre streck skulle fortfarande utestänga.

Dessutom skola förhållandena i vår lagstiftning och vår beskattning bli större genom den allmänna rösträtten. Då man från 800:kronorsstreckets dam seglar ut på den allmänna rösträttens sjö, bli väl vågorna kanske högre och där möta starkare vindar, men å andra sidan skola större frågor komma upp i statslifvet och de skola tagas på ett större sätt.

Den allmänna rösträtten bidrager också kraftigast till att lära alla svenska medborgare att älska sitt fosterland. Den utestängde, som är full af samhällsinträsen, skakas i sin fosterlandskärlek, då han ser sig sakna den främsta medborgerliga rättigheten, politisk rösträtt. Å andra sidan väckes hans stolthet och själf tillit samt ansvarighetskänsla mot fosterlandet genom politisk myndighet.

Då vi, som af alla dessa skäl arbeta för allmän rösträtt, utskrikas som samhällsomstörtare, kunna vi därför godt vända denna beskyllning mot våra motståndare och säga: "Nej, det är just ni, som i er envishet och blindhet äro samhällets omstörtare; det är vi som här äro de rätta konservative!"

